

Malatya Örneği Düzleminde Tarihsel Süreç İçerisinde Alevî Toplumunca Dinî-Sosyal Otorite Olarak Kabul Gören Dedeliğe Günümüz Alevîliği'nin Bakış Açısı

The Point of View of Today's Alevism Towards Dedeism
that is Accepted as Social-Religious Authority by Alevi
Society in the Historical Period in Terms of Malatya Case

Съвременната Предсатава За Институцията На Духовното
Водачество /Деделик/, Възприемана Като Религиозно-
Социален Авторитет, В Историческото Развитие На
Алевийската Общност В Област Малатия

Şuayip ÖZDEMİR*

ÖZET

Dedelik, Alevîliğin günümüze kadar ulaşmasında önemli rol oynayan ve bu geleneğin sosyal ve dinî yapılanmasında temel bir öneme sahip olan bir kurumdur. Tarih boyunca Alevîler üzerinde önemli bir fonksiyon üstlenen dedelerin Alevîliğin yaşatılması için ne kadar gerekli olduğu, dedelerin aynı soydan gelmesinin ne derece zorunluluk taşıdığı ve dedelerin eğitilmelerinin gerekliliği araştırmamızın problemlerindedir. Araştırmada anket tekniği kullanılmıştır. Alevî vatandaşlarımızın dedelere bakış açılarını çeşitli yönleri ile ele alan bu araştırmanın amacı, Alevî vatandaşlarımızın dedelerle ilgili görüşlerini ortaya çıkarmak, dedelerden beklentilerini tespit etmek ve dedelerin eğitimi ile ilgili öneriler geliştirmektir.

Anahtar Kelimeler: Dedelik Kurumu, Malatya, Alevî Toplumunu, Anket Tekniği.

ABSTRACT

Dedeism is an association which has an important role to enable Alevism to reach today and it has a great role in the social and religious structuring of this tradition. Some of our subjects in investigation are that the dedes who have an important role in Alevism are needed for the continuance of Alevism that dedes must be descended from the same root, and these dedes should be educated. The technique of questionnaire was used in

* Prof. Dr., Fırat Üniversitesi, İlähiyat Fakültesi Öğretim Üyesi: sozdemir@firat.edu.tr

our investigation. The aim of this study that handles the point of views of our citizens about dedes is to reveal the thoughts of our Alevi citizens about the dedes, to clarify their expectation from the dedes, and to develop some ideas about the education of dedes.

Key Words: Association of Dedeism, Malatya, Alevi society, the technique of questionnaire

РЕЗЮМЕ

Институцията на духовните водачи /Деделик/ е институция, която играе важна роля за запазването на жизнеността на алевизма до наши дни и има основно значение за социалното и религиозно организиране на тази традиция. Сред проблемите на нашето изследване е колко са важни и необходими духовните водачи /Дедетата/, които поемат важна функция върху алевиите в течение на вековете, в каква степен е задължително изискването духовните водачи /Дедета/ да бъдат от същия род и колко е необходимо те да бъдат обучавани и възпитавани. В изследването е използван методът на анкетирането. Целта на това изследване, което разглежда в различни посоки възгледите на алевиите за духовните водачи, е да осветли възгледите и представите на алевийските ни сънародници за духовните водачи /Дедета/, да изложи очакванията им от тях и да направи предложения за разширяване на възпитанието и обучението на дедетата.

Ключови Думи: Институция на духовните водачи /Деделик/, Малатия, алевийска общност, метод на анкетирането.

GİRİŞ

Dedelik, Anadolu'da Alevîliğin yüzyıllar boyunca ayakta kalıp günümüze ulaşmasında birinci derecede rol oynayan (Yaman, 2001: 849) ve bu geleneğin sosyal ve dinî yapılanmasında temel bir öneme sahip olan önemli bir kurumdur (Yıldız, 2004: 321).

Dede ve babalığın kurumsal bir niteliğe bürünmesi ve örgütlü olarak ortaya çıkışı; dinsel, tarihsel ve sosyolojik özellikler taşımaktadır (Cengiz, 2000: 70). Dede kelimesinin, Orta Asya'da yaşayan eski Türk toplumlarında; halka yol gösteren, bilgili ve tecrübeli kişiler için kullanılan, "ata" ve "baba" sözcükleriyle aynı anlamda kullanıldığını söylemek mümkündür (Eröz, 1992: 14).

Kızılbaşlık'ta "Dede" ve Bektaşilik'te ise "Baba" adı verilen dinî otoriteler genel mânâda günümüz Alevî düşüncesinin dinî ve sosyal omurgasını oluştururlar (Altıntaş, 2005: 101). Kızılbaş-Alevî köylerinde, cemaatin dinî lideri dededir. Dede mürşitlik eder, irşat eder. Terbiye edicidir, mürebbidir, "pir"dir. Mürşidin nefesi hak nefesidir. Alevîlik'te, mürşidini hak bilmeyenin imanı yok gibidir (Eröz, 1977: 106).

Alevî dedeleri, Türkiye'nin farklı yerlerinde bulunan "Ocak"lara bağlıdırlar. Bundan dolayı kendilerine "Ocak-zade" (Korkmaz, 2003: 333) denilmektedir. Ocak-zade dedelerin Peygamber soyundan geldikleri kabul edilir. Bu nedenle "seyyit" adı ile anılırlar. Seyyitlik, onlara dinî itibar kazandırır ve toplumdaki konumları-

nı yükseltir. Dedelik soy takip eden bir kurumdur. Dede öldüğünde yerine oğlu geçmektedir. Dede ailelerinde bu durumu kanıtlamak üzere belli dergâhların ve Nakibu'l-Eşraf kurumunun onayını taşıyan icazetnameler veya şecereler bulunur (Eröz, 1977: 105-106; Yaman, 1999: 409; Birdoğan, 1995: 141).

Dedeler seyyit olmalarının yanı sıra bilgili olmalıdır. Bilmeleri gereken konuların başında **dört kapı, kırk makam** gelir. Dedeler on iki erkân, on yedi kemer-best, üç sünnet, yedi farzı iyi bilmelidir. Tarikata göre davranıp hakikate göre yol sürmelidir. Soyu ile övünmemeli, soyuna yakışır hayat sürmelidir. Davranışları saygın olmalı, Kur'an'ın buyruklarını yerine getirmelidir. Dedeler çerağ gibi doğru durmalı, fitil gibi yanmalı, yağ gibi erimeli, nur gibi ışık vermelidir. Şeriatın şartlarını yerine getirmeli, tarikatin içinde olmalı, marifetten ayrılmamalı ve sürekli hakikati arar olmalıdır. İşte böyle bir durumda gerçek dede olurlar (Bozkurt, 1982: 17-25).

Dedeler, yüzyıllar boyunca Alevî inanç ve kültürünü yaşatıp yeni kuşaklara aktarmışlar, toplumu aydınlatıp yönlendirmişler, anlaşmazlıkları gidererek dargın insanları barıştırmışlar, düğün ve nişanlara öncülük yapıp nikâh kıymışlardır. Bunun yanı sıra toplum içinde değişik problemleri çözerek haksız olanları cezalandırmış ve böylece toplumsal dayanışmayı sağlama noktasında katkı sahibi olmuşlardır. Bu yönüyle de buldukları yörede bir çeşit sivil mahkemeler kurup hâkimlik yapmışlardır. Tüm bu işlevlerinden hareketle yaptırım gücü olan birer yol önderi/manevî önder olarak kabul edilmişlerdir. Ayrıca toplumun dinî hayatında da çok önemli fonksiyonlar üstlenerek dinî ayin ve törenleri yönetmişlerdir. Yılın belli günlerinde kendi ocaklarına bağlı köyleri gezerek buralarda belli süre kalıp dinî ayinleri yürütmelerinin yanı sıra, taliplerini de kontrol etmişlerdir (Üzüm, 1997: 146; Yıldız, 2004: 330; Yörükan, 1998: 297, 315, 319-320, 392; Fıçlalı, 1996: 329-334; Said, 2000: 160; Türkdöğün, 1995: 374-375; Altıntaş, 2005: 104-107; Eröz, 1977: 331-356; Arslanoğlu, 2001: 18-20; Gölpınarlı, 1977: 792-793; Orhan, 1994: 16-17; Yalçınkaya, 1996: 16-17; Birdoğan, 1995: 161-163).

1950-60'lardan sonra yaşanan iç göçlerin toplum yapısında meydana getirdiği değişiklikler dedeleri ve dedelik kurumunu olumsuz yönde etkilemiştir. Dedeler, farklı dinî anlayışa mensup çevrelerle iç içe yaşamaya başlayan ve kent hayatının ekonomik ve sosyal şartlarına adapte olma sürecine giren toplumda eski fonksiyonlarını icra edemez olmuşlardır. Ayrıca modern eğitim kurumlarından mezun olan kişiler dedeleri yetersiz bulmuş ve çevrelerinden uzaklaşmışlardır; ancak 1980'lerden sonra Alevîliğin yeniden canlanma eğilimine girmesi ve çok sayıda dergâh, dernek, vakıf ve cemevinin faaliyete başlamasıyla "*dedelik kurumu ve dedeler*" yeniden gündeme gelmiş, hemen hemen bütün yazarlar kurumun ıslah edilmesini ve dedelerin eğitimden geçirilmesini söylemişlerdir (Üzüm, 1997: 146).

Günümüzde dedeler dinî ve sosyal açıdan görevlerini çok düşük düzeyde de olsa kırsal kesimde devam ettirmekle beraber, kentlerde bazı istisnaları bir tarafa, neredeyse hiçbirini gerçekleştirememektedirler (Üzüm, 1997: 146). Alevîliğin ayakta kalmasını sağlayan dedeler artık özellikle genç kuşaklarca sembol olarak görülmeye başlanmakta ve değişik şekillerde eleştiriye tâbi tutulmaktadır.

Yüzyıllar boyunca sahip oldukları fonksiyonlarını günümüzde önemli ölçüde yitirmiş olan ve gerileme sürecine girmiş bulunan dedelerin Alevîliğin yaşatılması için ne kadar gerekli olduğu, dedelerin aynı soydan gelmesinin ne derece zorunluluk taşıdığı, dedeliğin gittikçe bozulduğu, dedelerin yetersiz oldukları için eğitilmelerinin gerekliliği ve dedelik kurumunun kaldırılması hususu araştırmamızın problemlerini oluşturmaktadır.

Araştırmamızda burada belirlenen temel problemler çerçevesinde, Malatya il merkezinde yaşayan Alevî toplumunun dedelere bakış açısını ortaya çıkarmaya çalışacağız.

Araştırmanın Amacı ve Önemi

Alevî vatandaşlarımızın dedelere bakış açılarını çeşitli yönleri ile ele alan bu araştırmanın amacı, Malatya il merkezinde yaşayan Alevî vatandaşlarımızın dedelerle ilgili görüşlerini ortaya çıkarmak, dedelerden beklentilerini tespit etmek ve dedelerin eğitimi ile ilgili öneriler geliştirmektir.

Bu çalışma, Alevî vatandaşlarımızın dedelere bakış açılarını belirlemek, Alevî toplumun dikkatini bu konuya çekmek ve Alevî topluma nitelikli bir hizmet vermeleri için dedelerin uygun bilgi ve donanıma sahip olmalarının gereğini vurgulamak ve Alevî toplumunda merkezî bir rol üstlenen dedelerin eğitilmesine dikkat çekmek açısından önem taşımaktadır.

Varsayımlar

Araştırmamızın varsayımları şunlardır:

- 1- Yaşlı kuşak, genç ve eğitim düzeyi yüksek olanlara oranla dedeleri Alevîliğin yaşatılması için daha gerekli görmektedir.
- 2- Gençler ve eğitim düzeyi yüksek olanlar, dedelerin aynı soydan gelmesi düşüncesine katılmamaktadırlar.
- 3- Alevî toplumu arasında, dedeliğin gittikçe eski önemini yitirdiği kanaatinde olanların sayısı artmaktadır.
- 4- Alevî toplumun geneline göre dedelerin eğitim seviyeleri düşüktür ve bu yüzden dedeler eğitilmelidir.
- 5- Dedeliğin kaldırılması Alevîler arasında kabul görmemektedir.

Sınırlılıklar

- 1- Bu araştırma Malatya il merkezinde yaşayan Alevî vatandaşlarımızı kapsamaktadır.
- 2- Araştırmada elde edilen sonuçlar araştırma örneklemiyle sınırlıdır.
- 3- Araştırmada tespiti çalışılan Alevî vatandaşlarımızın dedelere yönelik beklentileri ile ilgili bilgiler, araştırmada kullanılan sorulara verilen cevaplarla sınırlıdır.

Evren ve Örneklem

Malatya il merkezinde yaşayan bütün Alevî vatandaşlarımız araştırmanın evrenini oluşturmaktadır.

Araştırmamızın örneklemini, araştırma evreninde “basit-tesadüfî örnekleme” yöntemiyle seçilen 600 kişiden oluşmaktadır. Malatya’da faaliyet gösteren Hacı Bektaş Velî Kültür Merkezi Vakfı, Cem Vakfı ve Zeynel Abidin Kültür Vakfı’na ziyarete gelen Alevî vatandaşlarımızla Çavuşoğlu ve Paşaköşkü mahallesinde ve şehir merkezinde bulunan esnaf, memur, tüccar ve öğretmenlere anket uygulanmıştır. Farklı meslek gruplarının ankete katılımı sağlanmaya çalışılarak örneklemin evreninin ve ‘temsil yeteneği’nin yüksek olmasına çalışılmıştır.

Yöntem

Araştırmada anket tekniği kullanılmıştır. Alevî vatandaşlarımızın dedelere bakış açısı ile ilgili veri toplamada temel kaynak olan anket uygulaması yapılırken şu aşamalardan geçilmiştir.

İlk aşamada Malatya’da faaliyet gösteren Hacı Bektaş Velî Kültür Merkezi Vakfı, Cem Vakfı ve Zeynel Abidin Kültür Vakfı başkanları ile mülâkatlar yapılmıştır. Yapılan mülâkatlardan elde edilen veriler ile kaynak kitaplardan edinilen bilgiler ışığında, metot kitaplarından da yararlanılarak sorular hazırlanmıştır. Adı geçen vakıf başkanları dahil otuz Alevî vatandaşımıza anket uygulanmıştır. Deneme mahiyetinde yapılan bu uygulamada, soruların açık ve anlaşılır olması amaçlanmıştır.

İkinci aşamada, deneme anketine verilen cevaplar ayrı ayrı değerlendirilerek, sorular gözden geçirilmiş ve anket formlarına son şekli verilmiştir. Malatya valiliğinden alınan izinle Hacı Bektaş Veli Kültür Merkezi Vakfı, Cem Vakfı ve Zeynel Abidin Kültür Vakfı’na ziyarete gelen Alevî vatandaşlarımızla anket uygulanmıştır. Bunun yanı sıra Çavuşoğlu ve Paşaköşkü mahallesindeki Alevî vatandaşlarımızla şehir merkezinde bulunan esnaf, memur, tüccar ve öğretmenlere anket

uygulanmıştır. Anketimiz ülkemizde hâlâ hassas bir konu olarak varlığını devam ettiren Alevîlik'le ilgili olduğundan, anket uygulamasında bazı güçlüklerle karşılaşmıştır. Bu nedenle, öncelikli olarak onların güvenini kazanmak büyük önem taşıdığından bu konuda; araştırmanın üniversitenin izni ile yapıldığı ifade edilmiş ve izin belgesi soranlara gösterilmiştir. Anketi doldurmalarında tanıdıkları veya güvendikleri kimselerin büyük etkisi olmuştur. Malatya'da faaliyet gösteren Alevî vakıf ve dernek başkanları bu konuda son derece yardımcı olmuşlardır. Esnafa güvendikleri kişiler vasıtası ile çalışmanın bilimselliği anlatıldıktan sonra anket verilmiştir. Tek tek şahıslara konu iyice anlatılmış, daha sonra anket uygulaması teklif edilmiştir. Memur kesimine iş haricinde uygun mekânlarda anket sunulmuştur. Şehir içindeki imalâthanelerde, işyerlerinde vb. değişik yerlerde işçilik yapan kimselere hafta sonları veya akşamları toplandıkları çay ocaklarında anket uygulanmıştır. Mahallelerde yine o yörede bilinen ve güvenilen kişiler yardımı ile anket yapılmıştır.

Ankete 18 yaş üzeri her yaştan, cinsiyetten, eğitimden, meslekten, sosyo-ekonomik düzey ve sosyal statüden insanın katılımının sağlanmasına çalışılmıştır. Ankete katılması için kimse zorlanmamıştır. Anket uygulamasında öncelikle güven verilmeye çalışılmıştır. Anket uygulaması bittikten sonra bir çok kimse böyle bir çalışmayı yaptığımız için memnuniyetlerini ifade etmiş ve bu tür çalışmaların devam etmesini istemiştir.

Anket 800 kişiye dağıtılmış, bunlardan 200 tanesi boş bırakıldığı, eksik veya yanlış doldurulduğu için değerlendirmeye alınmamıştır. Böylece toplam anket formu, 600'ü bulmuştur.

Verilerin Değerlendiriliş ve Yorumlanışı

Araştırmamızda, anket formlarından elde ettiğimiz verilerin kodlanması ve veri giriş formu bilgisayarda SPSS İstatistik programı ortamında hazırlanmış ve değerlendirilmiştir. Bu bağlamda anket formlarından elde edilen veriler, Excel uygulama programı kullanılmak suretiyle bilgisayara işlenmiştir. Daha sonra, SPSS istatistik programı kullanılarak Excel'e işlenen veriler tablolara dönüştürülmüştür. Öncelikli olarak basit dağılım tabloları oluşturulmuş, bunlardan yararlanmak suretiyle, bağımsız değişkenlerin hangi bağımlı değişkenlerle ilişkisinin olabileceği ve korelasyon kurulabileceği tespit edilmiştir. Bilgilerin analizinde ve tabloların satır ve sütun değişkenleri arasında bir ilişkinin olup olmadığına Ki-kare (x) testi baz alınarak bakılmıştır. Bilindiği gibi Ki-kare testi, çapraz tablonun iki değişkeninin birbirinden bağımsız olup olmadığını test etmek amacıyla kullanılmaktadır (Ergün, 1993: 85). Bu işlemin sonucunda, anlamlı ilişkilerin olabileceği dört bağımsız değişken (cinsiyet, yaş, eğitim düzeyi ve meslekî durum) belirle-

nerek, bunlarla diğer değişkenler arasında korelasyon kurulmuştur. Anlamlı olan tablolar tespit edilerek bu tablolardaki veriler yorumlanmaya çalışılmıştır.

Açık uçlu sorulara verilen cevaplar benzer olanlar çıkarılarak özet hâlinde verilmiştir. Ankete katılanların bazı sorulara eklenen “Başka” seçeneği veya boş yerlere yazdıkları notlar da ayrıca tespit edilmiş ve değerlendirilmiştir.

BULGULAR VE YORUM

A- Kişisel Bilgiler

1- Cinsiyet Durumları

Tablo-1
Cinsiyete Göre Dağılım

Cinsiyet	Sayı	%
Kadın	120	20
Erkek	480	80
Toplam	600	100

Tablo-1’de görüldüğü gibi ankete katılanların % 80’i erkek, % 20’si kadındır.

2- Yaş Durumları

Tablo-2
Yaşlara Göre Dağılım

Yaş	Sayı	%
20-30	142	23,7
31-40	152	25,3
41-50	160	26,7
51-60	100	16,7
61 ve üstü	46	7,7
Toplam	600	100

Tablo-2’de görüldüğü gibi ankete katılanların % 26,7’si 41-50 yaş arasında, % 25,3’ü 31-40 yaş arasında, % 23,7’si 20-30 yaş arasındadır.

Tablodaki verilerden ankete katılanların yarısının orta yaş grubunda (31-50 yaş arası) yoğunlaştığı anlaşılmaktadır.

3- Öğrenim Düzeyleri

Tablo-3
Öğrenim Düzeylerine Göre Dağılım

Öğrenim Düzeyleri	Sayı	%
Okur-yazar	124	2,3
İlkokul mezunu	121	20,2
Ortaokul mezunu	85	14,2
Lise mezunu	186	31
Üniversite mezunu	194	32,3
Toplam	600	100

Tablodan anlaşılacağı üzere ankete katılanların % 31'i lise mezunu, % 32,3'ü üniversite mezunu, % 20,2'si ilkokul mezunu, % 14,2'si ortaokul mezunudur. Okur-yazarların oranı ise çok düşüktür: (% 2,3).

Görüldüğü gibi ankete katılanlar arasında lise ve üniversite mezunları (% 63,3) büyük orana sahiptir. Buradan hareketle ankete katılanların eğitim düzeylerinin yüksek olduğunu söyleyebiliriz.

4- Meslekî Durumları

Tablo-4
Mesleklere Göre Dağılım

Meslek	Sayı	%
Çiftçi	51	8,5
İşçi	50	8,3
Esnaf	123	20,5
Serbest meslek	106	17,7
Memur	85	14,2
Emekli	90	15
Ev hanımı	37	6,2
Öğretmen	58	9,6
Toplam	600	100

Tablo-4'te görüldüğü gibi ankete katılanlar arasında en büyük oranı esnaf (% 20,5) oluşturmaktadır. Serbest meslek sahibi olanların oranı % 17,7, emeklilerin oranı % 15, memurların oranı % 14,2'dir.

B- Dedeler ve Dedelik Sistemi ile İlgili Fikirlere Ne Derece Katıldıkları

1- Dedeler Alevîliğin Yaşatılması İçin Zorunludur

Tablo-5

Cinsiyet Değişkeni Açısından, Dedeler Alevîliğin Yaşatılması İçin Zorunludur Fikrine Katılmalarına İlişkin Görüşlerine Göre Dağılım

Cinsiyet Durumu		Dedeler Alevîliğin Yaşatılması İçin Zorunludur			
		Katılıyorum	Kısmen Katılıyorum	Katılmıyorum	Toplam
Kadın	S	54	40	26	120
	%	45	33,3	21,7	100
Erkek	S	259	101	120	480
	%	54	21	25	100
Toplam	S	313	141	146	600
	%	52,2	23,5	24,3	100

$X=8.08$

$Sd=2$

$P<0.05$

Tablo-5'de ankete katılanların cinsiyetlerine göre, dedeler Alevîliğin yaşatılması için zorunludur, fikrine katılmalarına ilişkin cevaplarına Ki-kare testi ile bakılmış ve iki değişken arasındaki ilişkinin istatistiksel olarak ($P<0.05$) önemli olduğu görülmüştür.

Tablo-5'te deneklerin yarıdan fazlası (% 52,2) Alevîliğin yaşatılması için dedeleri zorunlu görmekte, % 23,5'i bu görüşe kısmen katılmakta, % 24,3'ü ise bu görüşe katılmamaktadır. Ankete katılanlar arasında erkekler (% 54), kadınlara (% 45) göre Alevîliğin yaşatılması için dedeleri daha yüksek oranda gerekli görmektedirler.

Tablo-6

Yaş Değişkeni Açısından, Dedeler Alevîliğin Yaşatılması İçin Zorunludur Fikrine Katılmalarına İlişkin Görüşlerine Göre Dağılım

Yaş Durumları		Dedeler Alevîliğin Yaşatılması İçin Zorunludur			
		Katılıyorum	Kısmen Katılıyorum	Katılmıyorum	Toplam
20-30	S	72	44	26	142
	%	50,7	31	18,3	100
31-40	S	62	49	41	152
	%	40,8	32,2	27	100

41-50	S	93	20	47	160
	%	58,1	12,5	29,4	100
51-60	S	53	21	26	100
	%	53	21	26	100
61 ve üstü	S	33	7	6	46
	%	71,7	15,2	13	100
Toplam	S	313	141	146	600
	%	52,2	23,5	24,3	100

X=32.22

Sd=8

P<0.05

Tablo-6'da ankete katılanların yaşlarına göre, dedeler Alevîliğin yaşatılması için zorunludur, fikrine katılmalarına ilişkin cevaplarına Ki-kare testi ile bakılmış ve iki değişken arasındaki ilişkinin istatistiksel olarak ($P<0.05$) önemli olduğu görülmüştür.

Tablo-6'da dedeleri Alevîliğin yaşatılması için zorunlu görenlerin en yüksek oranda 61 ve üstü (% 71,7) yaş aralığında yoğunlaştığı görülmektedir. Yaş seviyesi düştükçe dedeleri Alevîliğin yaşatılması için gerekli görenlerin oranı da düşmektedir.

Tablo-7

Eğitim Düzeyi Değişkeni Açısından, Dedeler Alevîliğin Yaşatılması İçin Zorunludur Fikrine Katılmalarına İlişkin Görüşlerine Göre Dağılım

Eğitim Düzeyi	Dedeler Alevîliğin Yaşatılması İçin Zorunludur				
		Katılıyorum	Kısmen Katılıyorum	Katılmıyorum	Toplam
Okur-yazar	S	11	1	2	14
	%	78,6	7,1	14,3	100
İlkokul mezunu	S	85	12	24	121
	%	70,2	9,9	19,8	100
Ortaokul mezunu	S	46	21	18	85
	%	54,1	24,7	21,2	100
Lise mezunu	S	103	43	40	186
	%	55,4	23,1	21,5	100
Üniversite mezunu	S	68	64	62	194
	%	35,1	33	32	100
Toplam	S	313	141	146	600
	%	52,2	23,5	24,3	100

X=46,55

Sd=8

P<0.05

Tablo-7’de ankete katılanların eğitim düzeylerine göre, dedeler Alevîliğin yaşatılması için zorunludur, fikrine katılmalarına ilişkin cevaplarına Ki-kare testi ile bakılmış ve iki değişken arasındaki ilişkinin istatistiksel olarak ($P < .05$) önemli olduğu görülmüştür.

Tablo-7’de dedeleri Alevîliğin yaşatılması için zorunlu görenler arasında en yüksek oranı (% 78,6) okur-yazar olanlar oluşturmaktadır. Zorunlu görenler arasında ikinci sırayı ilköğretim mezunları almaktadır (% 70,2). Üniversite mezunları ise bu konuda en düşük orana sahiptir (% 35,1).

Görüldüğü gibi eğitim düzeyi yükseldikçe dedeleri Alevîliğin yaşatılması için zorunlu görenlerin sayısı azalmaktadır. Eğitim seviyesinin yüksekliği, dedeleri Alevîliğin devamı için gerekli görmemede önemli bir faktör olmaktadır.

Tablo-8

Meslekî Durum Değişkeni Açısından, Dedeler Alevîliğin Yaşatılması İçin Zorunludur Fikrine Katılmalarına İlişkin Görüşlerine Göre Dağılım

Meslekî Durum		Dedeler Alevîliğin Yaşatılması İçin Zorunludur			
		Katılıyorum	Kısmen Katılıyorum	Katılmıyorum	Toplam
İşçi	S	60	20	21	101
	%	59,4	19,8	20,8	100
Esnaf	S	57	22	44	123
	%	46,3	17,9	35,8	100
Serbest meslek	S	63	25	18	106
	%	59,4	23,6	17	100
Memur	S	35	25	25	85
	%	41,2	29,4	29,4	100
Emekli	S	57	18	15	90
	%	63,3	20	16,7	100
Ev hanımı	S	25	8	4	37
	%	67,6	21,6	10,8	100
Öğretmen	S	16	23	19	58
	%	27,6	39,7	32,8	100
Toplam	S	313	141	146	600
	%	52,2	23,5	24,3	100

$X=42,91$

$Sd=12$

$P < 0.05$

Tablo-8’de ankete katılanların meslekî durumlarına göre, dedeler Alevîliğin yaşatılması için zorunludur, fikrine katılmalarına ilişkin cevaplarına Ki-kare testi

ile bakılmış ve iki değişken arasındaki ilişkinin istatistiksel olarak ($P<.05$) önemli olduğu görülmüştür.

Tablo-8’de en çok ev hanımlarının (% 67,6), dedeleri Alevîliğin yaşatılması için zorunlu gördükleri anlaşılmaktadır. Emekliler ikinci sırada (% 63,3), işçiler üçüncü sırada (% 59,4) dedeleri Alevîliğin yaşatılması için gerekli görmektedirler. Dedeleri Alevîliğin yaşatılması için gerekli görenler arasında en düşük orana öğretmenler sahiptir: (% 27,6).

2- Dedeler Aynı Soydan Gelmelidir

Tablo-9

Yaş Değişkeni Açısından Dedeler Aynı Soydan Gelmelidir
Fikrine Katılmalarına İlişkin Görüşlerine Göre Dağılım

Yaş Durumları		Dedeler Aynı Soydan Gelmelidir			
		Katılıyorum	Kısmen Katılıyorum	Katılmıyorum	Toplam
20-30	S	42	21	79	142
	%	29,6	14,8	55,6	100
31-40	S	59	21	72	152
	%	38,8	13,8	47,4	100
41-50	S	67	18	75	160
	%	41,9	11,3	46,9	100
51-60	S	47	15	38	100
	%	47	15	38	100
61 ve üstü	S	33	5	8	46
	%	71,7	10,9	17,4	100
Toplam	S	248	80	272	600
	%	41,3	13,3	45,3	100

$X=29,90$

$Sd=8$

$P<0.05$

Tablo-9’da ankete katılanların cinsiyetlerine göre, dedeler aynı soydan gelmelidir, fikrine katılmalarına ilişkin cevaplarına Ki-kare testi ile bakılmış ve iki değişken arasındaki ilişkinin istatistiksel olarak ($P<.05$) önemli olduğu görülmüştür.

Tablo-9’da ankete katılanların % 45,3’ünün dedelerin aynı soydan gelmesi fikrine katılmadıkları, % 41,3’ünün ise bu fikre katıldıkları görülmektedir. Dedelerin aynı soydan gelmesi fikrine katılmayanlar arasında en yüksek oranı (% 55,6) 20-30 yaş grubu arasındakiler oluşturmaktadır. Yaş ilerledikçe dedelerin aynı soydan gelmesi fikrine katılmayanların oranı düşmektedir.

Görüldüğü gibi gençler dedelerin aynı soydan gelmesi düşüncesine katılmamaktadırlar. Oysa orta yaş ve yaşlı kesim geleneksel Alevî anlayışına sahip bulunmakta ve dedelikte soy geleneğini benimsemektedir.

Tablo-10

Eğitim Düzeyi Değişkeni Açısından Dedeler Aynı Soydan Gelmelidir Fikrine Katılmalarına İlişkin Görüşlerine Göre Dağılım

Eğitim Düzeyi		Dedeler Aynı Soydan Gelmelidir			
		Katılıyorum	Kısmen Katılıyorum	Katılmıyorum	Toplam
Okur-yazar	S	13	0	1	14
	%	92,9	0	7,1	100
İlkokul mezunu	S	71	14	36	121
	%	58,7	11,6	29,8	100
Ortaokul mezunu	S	44	5	36	85
	%	51,8	5,9	42,4	100
Lise mezunu	S	72	31	83	186
	%	38,7	16,7	44,6	100
Üniversite mezunu	S	48	30	116	194
	%	24,7	15,5	59,8	100
Toplam	S	248	80	272	600
	%	41,3	13,3	45,3	100

$X=61,28$

$Sd=8$

$P<0.05$

Tablo-10'da ankete katılanların eğitim düzeylerine göre, dedeler aynı soydan gelmelidir, fikrine katılmalarına ilişkin cevaplarına Ki-kare testi ile bakılmış ve iki değişken arasındaki ilişkinin istatistiksel olarak ($P<0.05$) önemli olduğu görülmüştür.

Dedelerin aynı soydan gelmesi fikrine katılanlar arasında en yüksek oranı okur-yazarlar oluşturmaktadır: (% 92,9). İkinci sırada ilkokul mezunları gelmektedir: (% 58,7). Dedelerin aynı soydan gelmesi fikrine katılanlar arasında en düşük oranı üniversite mezunları oluşturmaktadır: (% 24,7).

Görüldüğü gibi eğitim seviyesi yükseldikçe dedelerin aynı soydan gelmesi fikrine katılanların oranı azalmaktadır. Eğitim seviyesinin yüksekliği dedelerin aynı soydan gelmesi düşüncesine karşı çıkmada önemli bir etken olmaktadır.

Tablo-11

Meslekî Durum Değişkeni Açısından Dedeler Aynı Soydan Gelmelidir Fikrine Katılmalarına İlişkin Görüşlerine Göre Dağılım

Meslekî Durum	Dedeler Aynı Soydan Gelmelidir				
		Katılıyorum	Kısmen Katılıyorum	Katılmıyorum	Toplam
İşçi	S	51	12	38	101
	%	50,5	11,9	37,6	100
Esnaf	S	51	16	56	123
	%	41,5	13	45,5	100
Serbest meslek	S	50	13	43	106
	%	47,2	12,3	40,6	100
Memur	S	27	11	47	85
	%	31,8	12,9	55,3	100
Emekli	S	46	16	28	90
	%	51,1	17,8	31,1	100
Ev hanımı	S	13	6	18	37
	%	35,1	16,2	48,6	100
Öğretmen	S	10	6	42	58
	%	17,2	10,3	72,4	100
Toplam	S	248	80	272	600
	%	41,3	13,3	45,3	100

X=34,80

Sd=12

P<0.05

Tablo-11'de ankete katılanların meslekî durumlarına göre, dedeler aynı soydan gelmelidir, fikrine katılmalarına ilişkin cevaplarına Ki-kare testi ile bakılmış ve iki değişken arasındaki ilişkinin istatistiksel olarak ($P<0.05$) önemli olduğu görülmüştür.

Tablo-11'de dedelerin aynı soydan gelmesi fikrine en çok öğretmenlerin karşı çıktıkları görülmektedir: (% 72,4). Bu fikre karşı çıkanlar arasında memurlar ikinci sırada gelmektedir: (% 55,3). Dedelerin aynı soydan gelmesine katılmayanlar arasında en düşük oranı (% 31,1) emekliler oluşturmaktadır.

3- Dedelik Gittikçe Bozulmaktadır

Tablo-12

Cinsiyet Değişkeni Açısından Dedelik Gittikçe Bozulmaktadır
Fikrine Katılmalarına İlişkin Görüşlerine Göre Dağılım

Cinsiyet Durumu		Dedelik Gittikçe Bozulmaktadır			
		Katılıyorum	Kısmen Katılıyorum	Katılmıyorum	Toplam
Kadın	S	57	33	30	120
	%	47,5	27,5	25	100
Erkek	S	277	134	69	480
	%	57,7	27,9	14,4	100
Toplam	S	334	167	99	600
	%	55,7	27,8	16,5	100

$$X=8.37$$

$$Sd=2$$

$$P<0.05$$

Tablo-12'de ankete katılanların cinsiyetlerine göre, dedelik gittikçe bozulmaktadır, fikrine katılmalarına ilişkin cevaplarına Ki-kare testi ile bakılmış ve iki değişken arasındaki ilişkinin istatistiksel olarak ($P<0.05$) önemli olduğu görülmüştür.

Tablo-12'de görüldüğü gibi, ankete katılanların yarısından fazlası (% 55,7) dedelik gittikçe bozulmaktadır fikrine katılmaktadır. Bu oran erkeklerde % 57,7 iken kadınlarda % 47,5'tir.

Tablo-13

Meslekî Durum Değişkeni Açısından Dedelik Gittikçe
Bozulmaktadır Fikrine Katılmalarına İlişkin Görüşlerine Göre Dağılım

Meslekî Durum		Dedelik Gittikçe Bozulmaktadır			
		Katılıyorum	Kısmen Katılıyorum	Katılmıyorum	Toplam
İşçi	S	54	32	15	101
	%	53,5	31,7	14,9	100
Esnaf	S	77	33	13	123
	%	62,6	26,8	10,6	100
Serbest meslek	S	70	24	12	106
	%	66	22,6	11,3	100
Memur	S	37	25	23	85
	%	43,5	29,4	27,1	100
Emekli	S	52	23	15	90
	%	57,8	25,6	16,7	100

Ev hanımı	S	13	13	11	37
	%	35,1	35,1	29,7	100
Öğretmen	S	31	17	10	58
	%	53,4	29,3	17,2	100
Toplam	S	334	167	99	600
	%	55,7	27,8	16,5	100,0

X=25,18

Sd=12

P<0.05

Tablo-13'te ankete katılanların mesleklerine göre, dedelik gittikçe bozulmaktadır, fikrine katılmalarına ilişkin cevaplarına Ki-kare testi ile bakılmış ve iki değişken arasındaki ilişkinin istatistiksel olarak ($P<.05$) önemli olduğu görülmüştür.

Tablo 13'te dedelik gittikçe bozulmaktadır fikrine en yüksek oranda (% 66) serbest meslek sahiplerinin katıldığı görülmektedir. Bu fikre ikinci sırada katılanlar esnaf-tır: (% 62,6). Ev hanımları ise en düşük oranda bu fikre katılmaktadır: (% 35,1).

4- Dedeler Yetersiz Oldukları için Eğitilmelidir

Tablo-14

Cinsiyet Değişkeni Açısından Dedeler Yetersiz Oldukları İçin Eğitilmelidir Fikrine Katılmalarına İlişkin Görüşlerine Göre Dağılım

Cinsiyet Durumu		Dedeler Yetersiz Oldukları İçin Eğitilmelidir			
		Katılıyorum	Kısmen Katılıyorum	Katılmıyorum	Toplam
Kadın	S	69	32	19	120
	%	57,5	26,7	15,8	100
Erkek	S	370	66	44	480
	%	77,1	13,8	9,2	100
Toplam	S	439	98	63	600
	%	73,2	16,3	10,5	100

X=18,90

Sd=2

P<0.05

Tablo-14'te ankete katılanların cinsiyetlerine göre, dedeler yetersiz oldukları için eğitilmelidir, fikrine katılmalarına ilişkin cevaplarına Ki-kare testi ile bakılmış ve iki değişken arasındaki ilişkinin istatistiksel olarak ($P<.05$) önemli olduğu görülmüştür.

Tablo-14'te görüldüğü gibi ankete katılanların büyük çoğunluğu (% 73,2) dedelerin, yetersiz oldukları için eğitilmeleri gerektiği fikrine katıldıkları yönünde görüş belirtmişlerdir. Dedelerin eğitilmesini isteyenlerin oranı erkeklerde % 77,1, kadınlarda ise % 57,5'tir.

Tablo-15

Yaş Değişkeni Açısından Dedeler Yetersiz Oldukları İçin Eğitilmelidir Fikrine Katılmalarına İlişkin Görüşlerine Göre Dağılım

Yaş Durumları		Dedeler Yetersiz Oldukları İçin Eğitilmelidir			
		Katılıyorum	Kısmen Katılıyorum	Katılmıyorum	Toplam
20-30	S	87	30	25	142
	%	61,3	21,1	17,6	100
31-40	S	103	31	18	152
	%	67,8	20,4	11,8	100
41-50	S	126	24	10	160
	%	78,8	15	6,3	100
51-60	S	83	11	6	100
	%	83	11	6	100
61 ve üstü	S	40	2	4	46
	%	87	4,3	8,7	100
Toplam	S	439	98	63	600
	%	73,2	16,3	10,5	100

X=27,96

Sd=8

P<0.05

Tablo-15'te ankete katılanların yaşlarına göre, dedeler yetersiz oldukları için eğitilmelidir, fikrine katılmalarına ilişkin cevaplarına Ki-kare testi ile bakılmış ve iki değişken arasındaki ilişkinin istatistiksel olarak (P<.05) önemli olduğu görülmüştür.

Tablo-15'te dedelerin eğitilmesini en çok 61 ve üstü yaş grubundakiler (% 87) istemektedir. Bu oran yaş seviyeleri düştükçe azalmaktadır.

Tablo-16

Eğitim Düzeyi Değişkeni Açısından Dedeler Yetersiz Oldukları İçin Eğitilmelidir Fikrine Katılmalarına İlişkin Görüşlerine Göre Dağılım

Eğitim Düzeyi		Dedeler Yetersiz Oldukları İçin Eğitilmelidir			
		Katılıyorum	Kısmen Katılıyorum	Katılmıyorum	Toplam
Okur-yazar	S	10	3	1	14
	%	71,4	21,4	7,1	100
İlkokul mez.	S	101	11	9	121
	%	83,5	9,1	7,4	100
Ortaokul mez.	S	74	5	6	85
	%	87,1	5,9	7,1	100
Lise mezunu	S	134	28	24	186
	%	72	15,1	12,9	100

Üniversite mezunu	S	120	51	23	194
	%	61,9	26,3	11,9	100
Toplam	S	439	98	63	600
	%	73,2	16,3	10,5	100

X=32,73

Sd=8

P<0.05

Tablo-16'da ankete katılanların eğitim düzeylerine göre, dedeler yetersiz oldukları için eğitilmelidir, fikrine katılmalarına ilişkin cevaplarına Ki-kare testi ile bakılmış ve iki değişken arasındaki ilişkinin istatistiksel olarak (P<.05) önemli olduğu görülmüştür.

Tablo-16'da üniversite mezunları, dedelerin eğitilmesini istemede en düşük orana sahiptir (% 61,9). Dedelerin eğitilmesini isteyenlerin oranı ortaokul mezunlarında % 87,1, ilkökul mezunlarında % 83,5, lise mezunlarında % 72'dir. Bu oran okur-yazarlarda ise % 71,4'tür.

Tablo-17

Meslekî Durum Değişkeni Açısından Dedeler Yetersiz Oldukları İçin Eğitilmelidir Fikrine Katılmalarına İlişkin Görüşlerine Göre Dağılım

Meslekî Durum	Dedeler Yetersiz Oldukları İçin Eğitilmelidir				
	Katılıyorum	Kısmen Katılıyorum	Katılmıyorum	Toplam	
İşçi	S	84	11	6	101
	%	83,2	10,9	5,9	100
Esnaf	S	98	15	10	123
	%	79,7	12,2	8,1	100
Serbest meslek	S	75	20	11	106
	%	70,8	18,9	10,4	100
Memur	S	48	24	13	85
	%	56,5	28,2	15,3	100
Emekli	S	72	8	10	90
	%	80	8,9	11,1	100
Ev hanımı	S	23	7	7	37
	%	62,2	18,9	18,9	100
Öğretmen	S	39	13	6	58
	%	67,2	22,4	10,3	100
Toplam	S	439	98	63	600
	%	73,2	16,3	10,5	100

X=29,35

Sd=12

P<0.05

Tablo-17'de ankete katılanların meslekî durumlarına göre, dedeler yetersiz oldukları için eğitilmelidir, fikrine katılmalarına ilişkin cevaplarına Ki-kare testi ile bakılmış ve iki değişken arasındaki ilişkinin istatistiksel olarak ($P < .05$) önemli olduğu görülmüştür.

Tablo-17'de işçiler en yüksek oranda dedelerin eğitilmesini istemektedir (% 83,2). İkinci sırada emekliler gelmektedir (% 80). Bu konuda en düşük orana memurlar sahiptir (% 56,5).

Keskin'in araştırmasında da deneklerin büyük çoğunluğu (% 90,1'i) dedelerin eğitiminin yetersiz olduğu ve bu yüzden devlet tarafından eğitilmeleri gerektiği yönünde görüş belirtmişlerdir (Keskin, 2004: 130).

Dedelerin bir kısmının eğitimsiz ya da çok az eğitilmiş olmalarından ve Alevî topluma aktardıkları bilgilerin yetersizliğinden dolayı, modern şehir hayatı içerisinde eğitim görmüş genç ve orta kuşaktaki Alevîler'le dedeler arasında çelişki yaşanmaktadır. Bu yüzden yeni kuşak Alevî toplumu, dedeleri hoş karşılamakta, hatta küçümsemektedir (Türkođan, 1995: 530). Bu yüzden dedeler tarihsel süreç içerisindeki fonksiyonlarına uygun olarak eğitim görmeli ve günümüz Alevî toplumunu yönlendirici mahiyette bilgi ve donanıma sahip olmalıdır.

5- Günümüzde Dedelik Sistemi Kaldırılmalıdır

Tablo-18

Cinsiyet Değişkeni Açısından Dedelik Sistemi Kaldırılmalıdır
Fikrine Katılmalarına İlişkin Görüşlerine Göre Dağılım

Cinsiyet Durumu		Dedelik Sistemi Kaldırılmalıdır			
		Katılıyorum	Kısmen Katılıyorum	Katılmıyorum	Toplam
Kadın	S	19	26	75	120
	%	15,8	21,7	62,5	100
Erkek	S	66	58	356	480
	%	13,8	12,1	74,2	100
Toplam	S	85	84	431	600
	%	14,2	14,	71,8	100

$X=8,41$

$Sd=2$

$P < 0.05$

Tablo-18'de ankete katılanların cinsiyetlerine göre, dedelik sistemi kaldırılmalıdır, fikrine katılmalarına ilişkin cevaplarına Ki-kare testi ile bakılmış ve iki değişken arasındaki ilişkinin istatistiksel olarak ($P < .05$) önemli olduğu görülmüştür.

Tablo-18'de görüldüğü gibi ankete katılanların büyük çoğunluğu (% 71,8) dedelik sisteminin kaldırılmaması yönünde görüş belirtmişlerdir. Erkeklerin % 74,2'si, kadınların ise % 62,5'i dedeliğin kaldırılmasına karşı çıkmaktadır.

Tablo-19

Yaş Değişkeni Açısından Dedelik Sistemi Kaldırılmalıdır
Fikrine Katılmalarına İlişkin Görüşlerine Göre Dağılım

Yaş Durumları		Dedelik Sistemi Kaldırılmalıdır			
		Katılıyorum	Kısmen Katılıyorum	Katılmıyorum	Toplam
20-30	S	15	26	101	142
	%	10,6	18,3	71,1	100
31-40	S	25	30	97	152
	%	16,4	19,7	63,8	100
41-50	S	28	16	116	160
	%	17,5	10	72,5	100
51-60	S	14	7	79	100
	%	14	7	79	100
61 ve üstü	S	3	5	38	46
	%	6,5	10,9	82,6	100
Toplam	S	85	84	431	600
	%	14,2	14	71,8	100

X=18,96

Sd=8

P<0.05

Tablo-19'da ankete katılanların yaşlarına göre, dedelik sistemi kaldırılmalıdır, fikrine katılmalarına ilişkin cevaplarına Ki-kare testi ile bakılmış ve iki değişken arasındaki ilişkinin istatistiksel olarak ($P<.05$) önemli olduğu görülmüştür.

Tablo-19'da dedeliğin kaldırılması fikrine en yüksek oranda 61 ve üstü yaş grubundakiler (% 82,6) karşı çıkmaktadır. Dedeliğin kaldırılmasına karşı çıkanların oranları yaş seviyesi düşükçe azalmaktadır.

Tablo-20

Mesleki Durum Değişkeni Açısından Dedelik Sistemi
Kaldırılmalıdır Fikrine Katılmalarına İlişkin Görüşlerine Göre Dağılım

Meslekî Durum		Dedelik Sistemi Kaldırılmalıdır			
		Katılıyorum	Kısmen Katılıyorum	Katılmıyorum	Toplam
İşçi	S	9	10	82	101
	%	8,9	9,9	81,2	100
Esnaf	S	28	22	73	123
	%	22,8	17,9	59,3	100

Serbest meslek	S	8	13	85	106
	%	7,5	12,3	80,2	100
Memur	S	14	13	58	85
	%	16,5	15,3	68,2	100
Emekli	S	11	8	71	90
	%	12,2	8,9	78,9	100
Ev hanımı	S	3	9	25	37
	%	8,1	24,3	67,6	100
Öğretmen	S	12	9	37	58
	%	20,7	15,5	63,8	100
Toplam	S	85	84	431	600
	%	14,2	14	71,8	100,0

X=28,70

Sd=12

P<0.05

Tablo-20'de ankete katılanların meslekî durumlarına göre, dedelik sistemi kaldırılmalıdır, fikrine katılmalarına ilişkin cevaplarına Ki-kare testi ile bakılmış ve iki değişken arasındaki ilişkinin istatistiksel olarak ($P<0.05$) önemli olduğu görülmüştür.

Tablo-20'de dedelik sisteminin kaldırılmasına en yüksek oranda işçilerin karşı çıktığı görülmektedir: (% 81,2). Dedeliğin kaldırılmasına karşı çıkanlar arasında en düşük oranı esnaf oluşturmaktadır: (% 59,3). Öğretmenler de dedeliğin kaldırılmasına karşı çıkanlar arasında düşük orana sahiptir: (% 63,8).

Görüldüğü gibi Alevî toplumu dedeliğin eski önemini kaybettiğine katılmak ve dedelerin eğitim seviyelerinin düşük olduğunu kabul etmekle beraber, dedeliğin kaldırılmasına büyük oranda karşı çıkmaktadır. Dedeler Alevî toplumu içerisinde hâlâ önemli bir konuma sahiptir. Dedelerin günümüz şartlarında eğitim görmeleri ve Alevî toplumunu yönlendirici bilgi ve donanıma sahip olmaları onların bu kitle içerisindeki konumlarını güçlendirecektir.

C- Dedelerden Beklentileri

Tablo-21

Dedelerden Beklentilerine İlişkin Görüşlerine Göre Dağılım

Dedelerden Beklentiler	Sayı	%
Alevîlik yol ve erkânını öğretmeli	478	79,6
Alevîliğin tarihini açıklamalı	346	57,6
Güncel olaylarla ilgilenmeli	316	52,6
Cem dışındaki ibadet ve erkânları öğretmeli	291	48,5
Toplam	600	100

Tablo-21’de görüldüğü gibi ankete katılanların % 79,6’sı dedelerin Alevîlik yol ve erkânını öğretmesini istemektedirler. Alevîliğin tarihini açıklamasını isteyenlerin oranı % 57,6, güncel olaylarla ilgilenmesini isteyenlerin oranı % 52,6, cem dışındaki ibadet ve erkânları öğretmesi beklentisinde bulunanların oranı ise % 48,5’dir.

Ankete katılanlar dedelerden beklentilerine ilişkin “Başka” şikkına şu ifadeleri yazmışlardır:

“Çağa ayak uydurmalıdırlar. / Dedeliğin fonksiyonunun tamamladığını düşünüyorum. / Dedelik son derece gereksizdir. / Dedeler özgür düşüncenin önemini kavramalıdır. / Dedeler ilmi yönden kendilerini yetiştirmelidirler. / Dedeler birleştirici ve kaynaştırıcı olmalıdırlar. / Birlik beraberlik mesajı vermeli, ülke bütünlüğünü savunmalıdırlar. / Özellikle gençleri eğitmelidirler. / Eğitim düzeyleri yetersizdir. / Dedeler kendilerine çeki düzen vermeliyim. / Bence dedeliğe ihtiyaç yoktur. / Topluma ışık tutmalıdırlar. / Çağdaş dünyayı tanımalıdırlar. / Dedeler devlet tarafından kurumsal bir yapıya kavuşturulmalıdır. / İnanıcı çağına göre yorumlayabilmelidirler.”

Görüldüğü gibi Alevî toplumun bir kısmı dedeleri gereksiz görmekte ve dedelik kurumunun fonksiyonunu tamamladığını düşünmektedir. Bir kısmı ise dedelerin eğitilmesini istemektedir. Birlik beraberliği sağlama, gençleri eğitime, topluma yön verme ve çağı yorumlama Alevî toplumun dedelerden beklentileri arasında önemli yer tutmaktadır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Alevî toplumun dedelere bakış açılarına ilişkin yapmış olduğumuz araştırmada aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır:

Ankete katılanların % 80’i erkek, % 20’si kadındır.

Ankete katılanlar 41-50 yaş (% 26,7), 31-40 yaş (% 25,3) ve 20-30 yaş grupları arasında (% 23,7) yoğunlaşmaktadır.

Ankete katılanlar arasında lise ve üniversite mezunları (% 63,4) büyük orana sahiptir. Bu sonuç ankete katılanların eğitim düzeylerinin yüksek olduğunu göstermektedir.

Meslek grupları arasında en büyük oranı esnaf (% 20,5) oluşturmaktadır. Daha sonra sırası ile serbest meslek sahipleri, emekliler ve memurlar gelmektedir.

Deneklerin yarısından fazlası (% 52,2) Alevîliğin yaşatılması için dedeleri zorunlu görmekte, % 23,5’i bu görüşe kısmen katılmakta, % 24,3’ü ise bu görüşe katılmamaktadır. Ankete katılanlar arasında erkekler (54,0), kadınlara (% 45) göre Alevîliğin yaşatılması için dedeleri daha yüksek oranda gerekli görmektedirler.

Dedeleri Alevîliğin yaşatılması için zorunlu görenler 20-30 (% 50,7) ve 61 ve üstü (% 71,7) yaş aralığında yoğunlaşmaktadır. Bu konudaki varsayım kısmen doğrulanmaktadır.

Dedeleri Alevîliğin yaşatılması için zorunlu görenler arasında en yüksek oranı (% 78,6) okur-yazar olanlar oluşturmaktadır. Zorunlu görenler arasında ikinci sırayı ilkokul mezunları almaktadır (% 70,2). Üniversite mezunları ise bu konuda en düşük orana sahiptir (% 35,1). Meslek grupları arasında en çok ev hanımlarının (% 67,6) dedeleri Alevîliğin yaşatılması için zorunlu gördükleri anlaşılmaktadır. Emekliler ikinci sırada (% 63,3), işçiler üçüncü sırada (% 59,4) dedeleri Alevîliğin yaşatılması için gerekli görmektedirler. Dedeleri Alevîliğin yaşatılması için gerekli görenler arasında en düşük orana öğretmenler sahiptir (% 27,6).

Ankete katılanların % 45,3'ünün dedelerin aynı soydan gelmesi fikrine katılmadıkları, % 41,3'ünün ise bu fikre katıldıkları görülmektedir. Dedelerin aynı soydan gelmesi fikrine katılmayanlar arasında en yüksek oranı (% 55,6) 20-30 yaş grubu arasındakiler oluşturmaktadır. Yaş ilerledikçe dedelerin aynı soydan gelmesi fikrine katılmayanların oranı düşmektedir. Dedelerin aynı soydan gelmesi fikrine karşı çıkanlar arasında en yüksek oranı üniversite mezunları oluşturmaktadır (% 59,8). Eğitim seviyesi düştükçe dedelerin aynı soydan gelmesi fikrine karşı çıkanların sayısı azalmaktadır. Böylece gençler ve eğitim düzeyi yüksek olanların dedelerin aynı soydan gelmesi düşüncesine katılmadıkları varsayımı doğrulanmaktadır. Meslek grupları arasında dedelerin aynı soydan gelmesi fikrine en çok öğretmenlerin karşı çıktıkları görülmektedir (% 72,4). Bu fikre karşı çıkanlar arasında memurlar ikinci sırada gelmektedir (% 55,3).

Örneklemin yarıdan fazlası (% 55,7) dedelik gittikçe bozulmaktadır fikrine katılmaktadır. Çıkan bu sonuçla Alevî toplumu arasında Dedeliğin gittikçe eski önemini yitirdiği varsayımı doğrulanmaktadır. Dedeliğin gittikçe bozulduğu fikrine katılanların oranı erkeklerde % 57,7, kadınlarda ise % 47,5'tir. Meslek grupları arasında dedelik gittikçe bozulmaktadır fikrine en yüksek oranda (% 66) serbest meslek sahiplerinin katıldığı görülmektedir. Bu fikre ikinci sırada katılanlar esnaftır (% 62,6). Ev hanımları ise en düşük oranda bu fikre katılmaktadır (% 35,1).

Örneklemin büyük çoğunluğu (% 73,2) dedelerin yetersiz oldukları için eğitilmeleri gerektiği fikrine katılmaktadır. Böylece dedelerin eğitim seviyelerinin düşük olduğuna dair ileri sürülen varsayım doğrulanmaktadır. Dedelerin eğitilmesini isteyenlerin oranı erkeklerde % 77,1, kadınlarda ise % 57,5'tir. Dedelerin eğitilmesini en çok 61 ve üstü yaş grubundakiler (% 87) istemektedir. Bu oran yaş seviyeleri düştükçe azalmaktadır. Üniversite mezunları dedelerin eğitilmesini

istemede en düşük orana sahiptir (% 61,9). Dedelerin eğitilmesini isteyenlerin oranı ortaokul mezunlarında % 83,5, lise mezunlarında % 72'dir. Bu oran okur-yazarlarda ise % 71,4'tür. Meslek grupları arasında işçiler en yüksek oranda dedelerin eğitilmesini istemektedir (% 83,2). İkinci sırada emekliler gelmektedir (% 80). Bu konuda en düşük orana memurlar sahiptir (% 56,5).

Ankete katılanların büyük çoğunluğu (% 71,8) dedelik sisteminin kaldırılmaması yönünde görüş belirtmişlerdir. Erkeklerin % 74,2'si, kadınların ise % 62,5'i dedeliğin kaldırılmasına karşı çıkmaktadır. Dedeliğin kaldırılması fikrine en yüksek oranda 61 ve üstü yaş grubundakiler (% 82,6) karşı çıkmaktadır. Dedeliğin kaldırılmasına karşı çıkanların oranları, yaş seviyesi düştükçe azalmaktadır. Meslek grupları arasında dedelik sisteminin kaldırılmasına en yüksek oranda işçilerin karşı çıktığı görülmektedir (% 81,2). Böylece dedelik sisteminin kaldırılmasının Alevîler arasında kabul görmediği varsayımı doğrulanmaktadır.

Örneklemin büyük çoğunluğu (% 79,6) dedelerin Alevîlik yol ve erkânını öğretmesini istemektedirler. Yarıdan fazlası ise (% 52,6) dedelerin güncel olaylarla ilgilenmesi beklentisini dile getirmektedir. Dedelerin birlik beraberliği sağlama-sı, gençleri eğitmesi, topluma yön vermesi ve çağı yorumlaması Alevî toplumun dedelerden beklentileri arasında önemli yer tutmaktadır.

Yeni nesil Alevî toplumu dedeleri sorgulamaktadır. Aynı soydan gelme düşüncesi eğitim düzeyi yüksek Alevîler arasında önemini yitirmiş bulunmaktadır. Yaşlı kesim ve eğitim düzeyi düşük olanlar hâlâ büyük oranda dedelerin aynı soydan gelmesini savunmaktadır. Yeni nesil Alevîler dedeliğin zayıfladığını kabul etmekte ve Alevîliğin yaşatılması için dedeleri o kadar da gerekli görmemektedir. Geleneksel Alevî düşüncesine sahip büyük kitle ise, dedeleri Alevîliğin yaşatılması için zorunlu görmeye devam etmektedir.

Alevî toplumu büyük bir çoğunlukla dedelerin eğitim seviyelerinin düşük olduğunu kabul etmekte ve dedelerin iyi bir eğitimden geçirilmelerinin gerekliliğini vurgulamaktadır. Bu sonuç dedelerin gelecek dönemde Alevîler arasında üstlenecekleri görev açısından oldukça önem taşımaktadır. Artık Alevî toplumu yaşlısı ve genci, okur-yazarı ve üst düzey eğitilmişleri ile önlerinde eğitimli, kendilerini yönlendirecek düzeyde bilgi ve donanıma sahip, geleneksel Alevî kültürü bilgisine sahip olmanın yanı sıra günümüz bilimleri konusunda da eğitimden geçmiş dedeleri görmek istemektedirler.

Araştırmada ulaşılan diğer bir önemli sonuç ise Alevî toplumun büyük çoğunluğunun dedelik sisteminin kaldırılmasına karşı çıkmasıdır. Alevî toplumu her ne kadar dedeleri çeşitli açılardan eleştirse de varlığının devamını arzulamaktadır. Bu sonuç tarihsel süreç içerisinde Alevî toplumu arasında dinî ve sosyal açıdan

bir otorite olarak kabul gören dedeliğin gelecek dönemlerde de bu yönünü devam ettireceğini ve hiçbir zaman önemini yitirmeyeceğini göstermektedir.

Araştırmada ulaşılan sonuçlar doğrultusunda şu önerilerde bulunabiliriz:

- 1- Alevîler çocuklarını ilahiyat fakültelerinde okutmalıdır. Bu sayede Alevîler arasında hem Alevîliği bilen hem de dinle ilgili temel bilgilere sahip olan kişiler yetişmiş olacaktır.
- 2- İlahiyat fakültelerinde Alevîlik, Alevîlerin dinî sorunları ve dedelerle ilgili tezler verilmeli ve araştırmalar yapılmalıdır.
- 3- Üniversiteler bünyesinde Alevîlikle ve dedelerle ilgili araştırma ve inceleme yapan *Alevîlik araştırma enstitüleri* kurulmalıdır.
- 4- Diyanet İşleri Başkanlığı Alevîlerin dinî sorunlarıyla ilgilenmeli, Alevî dedelerle, Alevî vakıf ve dernek başkanlarıyla sürekli irtibat hâlinde olmalı ve Alevîlerin dinî problemlerinin çözümüne yönelik olarak onların görüşlerini dikkate almalıdır.
- 5- Diyanet İşleri Başkanlığı Alevî kaynaklarını yayınlama projesini devam ettirmeli, bu konudaki bilgi boşluğunu gidermeye öncülük etmelidir.
- 6- Dedeler üniversiteler bünyesinde kurulacak *Alevîlik araştırma enstitülerinde* İslâm dini, Alevîlik ve güncel konularda eğitimden geçirilmelidir.
- 7- Dedeler Kültür ve Turizm Bakanlığı kadrosuna atanarak maaşa bağlanmalıdır.

KAYNAKLAR

- ALTINTAŞ, Ramazan. (2005). "Alevî-Bektaşî Geleneğinde Dedelik Kurumu", (tebliğ). Uluslararası Bektaşîlik ve Alevîlik Sempozyumu I, SDÜ İlahiyat Fakültesi Yayınları, Isparta.
- ARSLANOĞLU, İbrahim. (2001). "Alevîlikte Temel İnanç Unsurları ve Pratikler". Hacı Bektaş Velî Araştırma Dergisi. Yıl: 7. Sayı: 20. Ankara.
- BİRDOĞAN, Nejat. (1995). Anadolu ve Balkanlar'da Alevî Yerleşmesi, Ocaklar-Dedeler-Soyağaçları. İstanbul.
- BOZKURT, Fuat (Haz.). (1982). Buyruk, İstanbul.
- CENGİZ, Recep. (2000). Çamiçi Beldesi'nde Dinî Hayat, Alevîlik Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma. Fırat Üniversitesi SBE., (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Elazığ.
- ERGÜN, M. (1993), Bilimsel Araştırmalarda Bilgisayarlarla İstatistik Uygulamaları: SPSS For Windows. Ocak Yay., İstanbul.
- ERÖZ, Mehmet. (1977). Türkiye'de Alevîlik-Bektaşîlik. İstanbul.
- ERÖZ, Mehmet. (1992). Eski Türk Dini (Gök Tanrı İnanıcı) ve Alevîlik Bektaşîlik. TDAV. İstanbul.

- FIĞLALI, Ethem Ruhi. (1996). Türkiye’de Alevîlik-Bektaşîlik. Ankara.
- GÖLPINARLI, Abdalbaki. (1977). Tasavvuftan Dilimize Geçen Deyimler ve Atasözleri. İstanbul.
- KESKİN, Yahya Mustafa. (2004). Kırsal Kesim Alevîliği (Elazığ/Sünköy Örneği). Ankara.
- KORKMAZ, Esat. (2003). Ansiklopedik Alevîlik-Bektaşîlik Terimleri Sözlüğü. İstanbul.
- ORHAN, Naci. (1994). “Dedeler ve Dedelik”. Cem. Sayı:32.
- SAİD BAHA. (2000), Türkiye’de Alevî-Bektaşî, Âhî ve Nusayrî Zümreler. (Haz: İ. Görkem). Ankara.
- TÜKDOĞAN, Orhan. (1995). Alevî-Bektaşî Kimliği. Timaş Yayınları. İstanbul.
- ÜZÜM, İlyas. (1997). Günümüz Alevîliği. İSAM. İstanbul.
- YALÇINKAYA, Ayhan. (1996). Alevîlikte Toplumsal Kurumlar ve İktidar. Ankara.
- YAMAN, Ali. (1999). “Geçmişten Günümüze Alevî Dedeleri”. I. Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Velî Sempozyumu Bildirileri. Ankara.
- YAMAN, Ali, (2001). “Anadolu Alevîliği’nde Ocak Sistemi ve Dedelik Kurumu”. Uluslararası Anadolu İnançları Kongresi Bildirileri (23-28 Ekim 2000). Evrak Yayınları. Ankara.
- YILDIZ, Harun. (2004). “Alevîlerde Dedelik Kurumu”. Alevîlik, Kitap Yayınevi, İstanbul.
- YÖRÜKAN, Yusuf Ziya. (1998). Anadolu’da Alevîler ve Tahtacılar. Ankara.